

# על דא ועל הא

## מעליות בבני ברק של מעלה

דר בה "פיקוד שבת" כדת וכדין. סביר היה, ואפילו רצוי, שהעירייה תייעץ לקבלנים גם בנושא זה וכי מחלקת מהגרי דס העיר תפקח על הביצוע גם מן האספקט ההלכתי. אדרבה, תחן בני ברק שיעור בהלכות מדינה, ותורה דוגמה לתפקידים טכנולוגיים של מהנדס עיר. ברם, מה מקום לנהוג בדרך של חסימה והטלת ווטו הגוזר "דריכה במקום" שיש עימה פגור? ומה בדבר זקני העיר, וחולים שבה, שעליית ארבע קומות פוגעת בבריאותם ולעתים יש בה סרך פיקוח נפש? וכי שיקול זה איננו הלכתי? וכי לא מוטב היה לבנות יותר גבוה ולאפשר מרחב מחיה גדול יותר בין בית לבית? ידועה האופנה ה"בני-ברקית" של "מגיעי בית בבית", והיאך נוכל לשבחה ב"מה טובו אהליך יעקב" כאשר פתחית מכוונים זה כנגד זה? אלו הן הלכות קבועות ועומדות בסוגית בינוי ערים, ולא גזירת מעליות שאיננה למעליותא.

מתגנב החשד ללבנו שלא החשש מפני מעליות, שיופעלו בשבת הוא סיבת האיסור. אדרבה, החשש הוא מפני התקנת מעליות אוטומטיות לשבתות, שכן רבים התירו, אך יש המחמירים ונימוקם עימם. דומה כי קיים לחץ לחשוש פן תצטרך העירייה לאשר מעליות שאינן לרווח תורת המחמירים, ולפיכך "גם לי גם לך לא יהיה".

לאחרונה קראנו בעתונות, את שידענו מזה זמן רב, שאין להתקין מעליות בתחור מי העיר בני ברק. לפיכך אין בונים בה מבנים מעל ארבע קומות.

איסור זה הוא בבחינת "משמרת למשמרת" תי" ונועד להבטיח שלא תתחלל שבת קדשנו בחדרי המדרגות. מן הסתם ה"סטאטוס קוו" הוא שקבע כי חשמל בחדר המדרגות שפיר דמי, אך מעלית — בל תיראה ובל תימצא.

לנו נראה, כי לא זו הדרך לנקוט בה כדי להרבות שמירת שבת. אין הצדקה לנהוג מוזר זה לפיו יש לבלום את התפתחות העיר ולעצור בעד קידמת החיים דוקא בנקודה זו של המעלית. בבני ברק עיה"ק נוסעים כלי רכב בשבת, מופצים בה מכשירים חשמליים לכל דיכפין ואפילו נמכרים בה מצרכי מזון לאלו שאינם מקפידים בברכות הנהגין. ומה נשתנתה המעלית? וכי בשר ביל שהכח בידינו יש להפעילו לכל אורך החזית?

ובעיקר תמוהה פרשה זו, שהרי קיימת אפשרות טכנולוגית להתקנת מעלית אוטומטית בשבת בדרך שהתירו גדולי הלכה. ולא מפי העם אני למד, שכן יודעים אנו מעליות אוטומטיות רבות שאינן כשורה, אלא מתוך עיסוקי במכון הטכנולוגי לבעיות הלכה.

סביר היה לו נהגה עיריית בני-ברק לדרוש מכל מתקין מעלית כי יוס-

כל כפיה הריהי חרב פיפיות; בודאי שאין צורך להפעילה לעניינים שוליים; עאכ"ו כאשר ניתן להתגבר על הבעיה באמצעים אחרים.

תמהים אנו על סיעת המפד"ל בעיריית בני ברק שנתנה ידה להחלטה זו. שיטה לא־הגיונית של ניהול עיר סופה שתתנ־קם אם. דרך משל, יתהסך הגלגל הפוליטי ורסן השלטון ימסר ביד חילוניים.

### פועלי בנין מחו"ל — חומר נפץ חברתי

או קפריסאים שזופים. צאו וראו אותם כפרי נופש אקסלוסיביים ים־תיכוניים. ואותה סגוביות המושכת נערות לחיק עם זר. צאו ובדקו כמה בעיות בתחומי האישות והגיוור הניבו זרמי ההתנדבות הנכרית לקיבוצים. כמה התקשרויות בלתי רצויות בכנפיה, שאין לעודדן, למיטב השקפתנו הדתית לאומית.

נכון, תיירים מציפים את הארץ ללא הבדל דת וגזע, מין וצבע. אך הללו בעיקר בהישג ידה של החברה הגבוהה או האינטלקטואלית, המצומצמת מטבעה. אשריגו, מחנות פועלי הבנין הנכרים יאפשרו גם ל"דלת העם", גם לשכבות העממיות, לזכות בנחת מעוגת הנחיתות שעל שלחן הזרים.

וכי מה יעשו אותם אירופאיים צעירים אשר שר העבודה מבטיח כי יובאו אך ורק ל... שנתיים? וכי יכלו את זמנם הפנוי רק בכנסיות ובמגרשי הספורט? סר"ס יש לך סה ענין עם פועלי בנין וכי. החסר נכרים אנכי?

חוסר ידיים עובדות בענף הבניה חמור ביותר. עיכובים רבים נגרמים בשל כך בבנית דירות לעולים ולותיקים. תוצאת לואי: יוקר הבניה והאמרת מחירים אסטרונומית בשוק הדירות.

הכל מטכסים עצה; זה בא בסוכסידיות, זה בא בתיעוש וזה בא ב... פועלי חו"ל. אמת, הבעייה קשה ודורשת פתרון, ופתרון רדיקלי. לנו נראה שהבאת מחנות — מחנות שאינם־בני־ברית מהווה פצצת זמן חברתית ויש לצאת חוצץ ובפה מלא. כנגד הצעות אלו. באופק ניכרות כבר הסכנות החברתיות — מבחינה יהודית — האורבות לנו עת ימחק הקו הירוק כליל, ותחל ה"אינטגרציה" בין יהודים וערבים אזרחי ישראל. צופים אנו בחר־דה בעיות קשות בתחומי האישות, התרבות והחברה. יהיה לצערנו, מן הסתם מספיק "סקנדלים" על רקע קשרי־אי־שות, "נוקשות" בתי דין רבניים, מלח־מות היהודים וכל השאר. מזוית ראייה זו לא קשה להבחין בצרות שיביאו עמם אותם סקנדינבים חביבים

## תורה מפוארת בכלי...

דומה שלא היתה תקופה פוריה לספר התורני כתקופתנו. ספרים מוצאים חדשים לבקרים, וכל צורב רואה חובה של כבוד ברכישת ספרים ולא רק ספרי יסוד. ישנן הוצאות ספרים המתיחסות לפעולתן בחדרת קודש, וספר המוצא על ידם כלול הוא בהדרו החיצוני גם הפנימי. לעומתן יש הרוצים לגרוף רווחים קלים, ומה קל יותר מליטול ספר של אחד הראשונים או האחרונים שמהדורת אולה מן השוק, לצלמו ולהוציאו לשוק.

לאחרונה מלאים מדפי חנויות הספרים במהדורות צילום, גרועות ומטושטשות. ללא כל מאמץ מצד המו"ל (כמה אירוני מוציא לאור) להוציא עבודה נקייה מתחת ידו. אין כל תוספת, מפתחות, תיקונים וכיוב"ו, הכל מצולם, אף מודעות פירסום שהתלוו לחוברת או לספר במהדורות הקודמת. אפשר סוברים המו"ל שאותיות לועזיות שצולמו אף הן בלי בדיקה יוסיפו למהדורה נופך של מדעיות. או שמא תעשה זאת ההדגשה "נדפס במספר טפסים מצומצם ביותר" ועוד כהנה וכהנה.

תאמר מהדורה מעין זו ודאי מוזילה מחירו של הספר, בדוק ותשכח שמחירו שווה למחיר ספר הנדפס ומעובד מחדש ולעתים אף עולה עליו. הצרה היא לא רק בעצם הצילום הגרוע אלא בכך שבהפצת מהדורה מעין זו, מונעים למעשה אפשרות להוצאה מתוקנת של אותם ספרים, שהרי מי שעשה מאמץ ורכש לו אותם ספרים, לא ימחר לקנות מהדורה אחרת של אותו ספר עצמו. שמא הגיע העת ליסוד מכון מרכזי שיהיה משופע באמצעים כספיים ובעובדים תורניים ומדעיים בעלי רמה, ומשימתו — הוצאה נאה ומחודשת של ספרים תורניים חשובים, או אז נוכל לומר בשלמותו את הפתגם "תורה מפוארת בכלי מפואר".

י. ש.

## למעמדם ודרגתם של בוגרי ישיבות

עד לפני זמן לא רב, שימשה תעודת הבגרות תעודת כניסה למשרות שונות בהוראה, במינהל, בפקידות וכיוב"ו.

עתה עדים אנו לתהליך אקדימוזציה של אותן משרות. המבקש להתעסק בהן חייב להיות לפחות בעל תואר ראשון, ויש המפליגים עד תואר שני ויותר. הדרישה לתוארים לא נובעת תמיד מהזדקקות לידע המקצועי הכרוך בתואר, אלא כדי לאמת שהמועמד עבר את המסלולים של לימודים גבוהים בארץ, התוארים באים כאילו להעיד על רמת האנטליגנציה של הנושאים אותם.

## על דא ועל הא

מגמה זאת סכנה מרובה בה למעמדם ולעתידם של בוגרי ישיבות, הללו חרף רמתם האישית הגבוהה, ימצאו עצמם בשולי הסולם המקצועי והחברתי וידחקו למקצועות שוליים וחסרי חשיבות אפשר שעי"כ יתברכו אותם מקצועות בכח אדם מעולה, אך החברה בכללה תזק ואותם פרטים ימצאו מפסידים ושלא בצדק.

סכנה נוספת כרוכה במגמה זאת והיא נטישת ספסלי בתי המדרש על ידי אותם שירדו להבטיח לעצמם תעסוקה נאותה ויפנו לאיסוף תוארים. פרישה זו מבית המדרש תהיה לא בשל כשרונות מדעיים הרוצים לבוא על ספוקם אלא לשם השתלבות בנורמה המקובלת בחברה.

אי לכך עלינו לקבוע מעמד שווה לבוגר ישיבה כלבוגר מכללה. בהתאם למספר שנות הלמוד ולהישגים הלימודיים בישיבות. אפשר שיש מקום לקביעת סדרים, תקנים ומבחנים בעזרתם ניתן יהיה לעמוד על דרגתו של הלומד בישיבה. דומה שצו השעה הוא קביעת מעמד אקדמי לישיבות הגבוהות.

בל ידחקו התורניים לעמדה שולית ונחותה בחברה, בל תהפך חרדת רכישת מקצוע ומעמד, סיבה לנטישת המוכשרים את כותלי בית המדרש ולנהירתם למכללות.

י. ש.

## מום שב"מזרחי" אל תאמר ל"אגודה"

בעל טור "אגב" ביומן "הצופה" הקדיש את מדורו ביום טז סיון דגן ליובלה הששים של אגודת ישראל. רוב דבריו הם התפלמסות עם דרכה הבלתי ציונית והאופוזיציונית של מפלגה זו, תוך הצבעה על מיעוט עשייתה "בהתישבות החלוצית, בעלית העפלה ובמלחמת השחרור". טוב להם לדברים שייאמרו ויש לעתים צורך להגדיר חילוקי דעות, להעמיד דברים על מכונם ולהדגיש הבדלי המחנות.

אך נראה כי מתיחת בקורת על הזולת — במיוחד בתחום האידאולוגי — חייבת להיעשות לא לשם קינטור וחיפוש פגמים אלא כדי לחנך את עצמנו ולהבליט את האידאולוגיה שלנו. לעתים הרי זו שיטה יעילה — לבחון את עצמנו לאור פגמי שכנגדנו. מכל מקום אסור לשכוח אף לרגע את הכלל ש"מום שבך אל תאמר לחברך" ועאכ"ו אם מומך גדול משלו.

צורם מאד את אונינו לקרוא במאמר הנ"ל קטע מעין זה: "האגודה לא הקימה בשנים האחרונות מנהיגות ראויה לשמה. גם לא הוגי דעות מן הסוג שקמו לה בעבר. היא נשענת על כמה רמ"ם ורבנים, מהם בעלי צורה, שהשפעתם בקרב הישיבות".

האם התנועה הציונית-דתית הקימה מנהיגות ראויה לשמה בשנים האחרונות? האם קמו לה חוגי דעות מן הסוג שהיו לה בעבר? עד כמה אירופית נשמעת העובדה שגם בשיבותיה של התנועה הדתית לאומית חלק נכבד מן "הרמ"ם והרבנים, מהם אנשי צורה" התחנכו דוקא ברוח "אגודאית", ספגו תורה בשיבותיה (ולעתים מחנכים ברוח זו) ואילו הישיבות הלאומיות מפגרות אחרי האגודאיות בהעמדת "רמ"ם ורבנים בעלי צורה".

צאו וראו מהו המשפט הבא באותו קטע מצוטט: "זו שעתם של חכמי התורה ב"מזרחי" לחדש את הפולמוס האידאולוגי ברמה נאותה". אל מי מופנים הדברים? היכן הם חכמי התורה בשורותיה הקדומניות של המזרחי? מי יקלוט קריאת תגר זו שב"אגב"? הפולמוס האידאולוגי אמנם נמשך אך לא השכילה תנועתנו להעמיד "חכמי תורה ברמה נאותה" שיתמודדו בו.

כותב המאמר בהצופה מפנה חיצונית בקרתו גם כלפי החינוך העצמאי והישיבות תוך הבלטת הצלחותיה של מערכת החינוך הדתית לאומית. חזו לשונו: "מה עשתה ה'אגודה' במשך כל השנים (= מקום המדינה) הקימה חינוך עצמאי שכל הזמן אינו חורג מששת וחצי האחוזים שלה, והרבה פחות מזה ביישובי עולים. הממשלה תומכת במאה אחוז מתקציבה בחינוכה, תמיכה המכוונת למנוע מיוזג עם החינוך הממ"ד (= ההדגשה שלי). מוסיף חינוך בית יעקב לבנות שהשיגו בלתי מבוטלים. יש לציין לשבח כל פעולה בתחום החינוך הדתי. אך הדור הצעיר במלוא הקיפו מעוצב בחינוך הממ"ד, במוסדות החינוך הדתיים העל-יסודיים ובשיבות התיכונות המרובות. המזרחי נעשה בונה ישיבות תיכונות וגדולות, בעוד האגודה משתמשת בכמה וכמה ישיבות ותיקות לצרכיה". (= ההדגשה שלי).

כתיבה זו היא הפרזה שיש בה משום צרות עין או סמיות עין. אפשר לשבח — וצריך לשבח — את פעליו של החמ"ד, את הישיבות התיכונות ואת הישיבות הגבוהות נאמנות התנועה. אך מדוע לזרוק קוצים בחינוך העצמאי? אפשר לטעון ש"זה לא קונץ" להצליח בחינוך עצמאי מצומצם שהסלקטיביות מבטיחה מראש הצלחה יחסית. אפשר לטעון שאין זו דרך כוללנית. אפשר לגנות חטיפות תלמידים ושידולים להעברתם מחמ"ד. אך מנין שאב כותב המאמר את הנחתו שתמיכת הממשלה בחינוך העצמאי "מכוונת למנוע מיוזג עם החינוך הממ"ד"?

מודעת זאת בכל הארץ שרבים מנאמני המזרחי, ומהם מנהיגים בתנועה, שולחים את בניהם למוסדות יסודיים של החינוך העצמאי, ולא חלילה מתוך ביטול השגי החמ"ד. כל עוד לא הצמיחה תנועתנו אפיק חינוכי תורני מעל לממוצע (ראה מאמרו של הרב פילבר בגליון זה) טבעי הדבר, שיש הרואים במוסדות החינוך העצמאי פתרון "אד הוק" לבניהם, שיש בו עדיפות יחסית על אפשרויות חינוכיות אחרות המצויות במקומות מושבותיהם.

חסר משמעות לחלוטין הוא המשפט האחרון של הקטע המצוטט בו נאמר שכאילו המזרחי עוסק בבנין ישיבות בעוד שהאגודה "משתמשת לצרכיה בכמה וכמה ישיבות ותיקות". אם למנין נעמוד יתכן כי נמצא שהוקמו יותר ישיבות "אגודאיות" חדשות — וכוללי אברכים בתוכן — בערי הארץ ומושבותיה מאשר ישיבות תיכוניות וגבוהות בנוסח הלאומיות הדתית. מצווים אנו לחזק את יסודותיה האידאולוגיים של הציונות הדתית ואת משנת תורה ועבודה; נקראים אנו להמשכת הפולמוס; אפשר לבקר את דרכי זולתנו; אך לא לנו לבטל וללול בערכי אחרים ובהשגיהם, אם אמנם ישנם כאלו. אדרבה, ראייתם נכוחה תדרבן אותנו, וכל התפארות עצמית רק תרחיק אותנו ממשיותינו.

מאת מגיב

### "מי לא נפקד כהיום הזה"

לאחרונה שוב עבר קו מפריד בקרב הציבור הדתי, והפעם בשאלת מפקד האוכלוסין והדיר. נתבשרנו מעל גבי לוחות המודעות, בעתונות ובדרכי תקשורת אחרים שאיסור תורה בדבר וחשש עין הרע וכיו"ב. מאידך נתפרסמו פסקי דין מתירים, ובראשם חוות דעתו של ראש הרבנים לישראל הגר"י אונטרמן שליט"א.

לא כאן המקום לדון בשאלה ההלכתית וללבנה לפרטיה. בנקודה זו יש רק להעיר שספק רב האם ברשותם של כל פוסקי הדין ומפרסמי המודעות היתה אמנם כל האינפורמציה הן בקשר לתועלתו, מטרותיו וערך תוצאותיו של המפקד, והן בקשר לדרכי ביצועו, מהות השאלות, דרכי מיון התשובות וכיו"ב.

רשאי כל אדם לקבל דעתו של רב פלוני או פוסק אלמוני. רשאי כל אדם לחשוש מפני עין הרע ואפי' מספק ספיקא להחליט כי "שב ואל תעשה עדיף". אך משום מה מתברר שה"קו החוצה" — המפריד בין המתפקדים לבין הנפקדים — הוא אותו קו אומלל המפריד בציבור הדתי בין נאמני המדינה לבין שולליה ומסתייגיה. איך קרה שבדיוק אותו צבור שהמדינה איננה ערך בעיניו, שהמבט הכללי-ישראלי איננו יקר לו, — הוא בדיוק אותו ציבור החושש לעין הרע והדוגל בדעה חוששנית מסוימת בשאלה הלכתית "יבשה" לכאורה?

אין זה חדש כי "נעשית התורה כשתי תורות", אך מדאיגה הגישה שברקע הדברים. רבים נמקו את נפקדותם — ועוד יותר מהמה חשבו כך מבלי להכריז — ש"המדינה זרה לנו ומדוע נשתעבד לתעתועיה?" ; "אין לנו חלק במדינת הציונים ורצוי להתבדל ככל האפשר"; ובכלל "לא נרקוד לפי חליליהם ומצוה להניח מכשולים".

היהדות הדתית מנהלת חזית רחבה במישורים עקרוניים ביותר: דמות השבת במדינה, דיני אישות ע"פ התורה, כשרות במטבחים ציבוריים, תרבות מוסרית ברוח היהדות וכו' וכו'. דרישת היסוד שלנו מבוססת על ההנחה של דו־קיום וכי ניתן בהחלט להשתית את חיינו הציבוריים המשותפים על בסיס משותף שלא בסתירה לתורה ולמצוותיה.

לא נוכל בשום פנים לעמוד במערכות אלו כאשר נפתחות חזיתות שוליות, כגון בשאלת המפקד וכד'. "מאבקים" ו"חיכוכים" אלו מוכיחים שוב ושוב ש"אי אפשר כלל לשבת ליד שלחן אחד עם הדתיים, העושים מכל דבר ענין"; ש"חוקי התורה מנוגדים תכלית הניגוד — ולו בנקודות השוליות ביותר — להליכותיה של מדינה מודרנית". הבלטת ניגודים על כל צעד ושעל, בכל ענין, בכל מקום ובכל עת — סותמת את הגולל על האפשרות שקולנו ישמע בשאלות ציבוריות חיוניות ביותר.

ברי כי לו "המחמירים" בשאלת המפקד היו מנאמני המדינה וממאמיני שיתוף הפעולה היו מוצאים דרכים להידברות בשאלה "גורלית" זו. ניתן היה, ללא כל ספק, למצוא דרכים הלכתיות לביצועו של המפקד שיניחו גם את דעת החוששים, ואם אמנם אין כל פתרון הלכתי לדבר, ואם בתמים אין כל סיכוי למציאת דרכים הלכתיות להיענות למשאלותיה של המדינה גם בבעיות פעוטות אלו, — אזי באמת כלו כל הקצין והגולל נסתם על המושג "מדינת התורה".

ואגב אורחא לגופו של מפקד ונפקד. מה ראו אותם סרבני מפקד להמנע מלהשיב? שמא תאמר האיסור למנות את ישראל, הלא אין הם המונים (אם בכלל מיישחו מונה)? ואם חשש לנגף, חלילה וחלילה, — מנין המקור כי הנגף חל רק על הנפקדים? במקורות משמע שהעונש מוסב היה על דוד המלך שמנה את העם, וענשו שלו היה שהעם ניגף. לא נאמר, כמדומני, שהנגף הפלה בין מי שמסר עצמו למנין לבין מי שהתחמק. ושמא תאמר איסור סיוע ידי עוברי עבירה בדבר, — דומה שהמשיב לפוקד מהם שמות בני משפחתו ומציין מספרי זהותם אינו מסייע ל"מנין בני ישראל" יותר ממי שמוציא תעודת לידה ונרשם אי פעם במשרד הפנים, שהרי בכל עת צפויה — ונעשית מדי פעם — ספירת האוכלוסיה היהודית במחשב של מרשם התושבים.

נותר רק להניח שאי התפקדות זו נוצלה — לרוב — לשרת מטרה אחת ויחידה: הבעת אי אומון במדינת ישראל ובצרכיה. ואם כן הוא — חבל וחבל!